

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2024
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ
04/06/2024

ΘΕΜΑ Α

A1.

1. **Λάθος** «ἵνα μὴ κατὰ πόλεις μηδὲ δήμους οἰκῶμεν ἰδίους ἕκαστοι διωρισμένοι δικαίοις»
2. **Σωστό** «ὥσπερ ἀγέλης συννόμου νόμῳ κοινῶ συντρεφο-μένης»
3. **Λάθος** «Οὐ γάρ, ὡς Ἀριστοτέλης συνεβούλευεν αὐτῷ ... στάσεων ὑπούλων τὴν ἡγεμονίαν»
4. **Σωστό** «οὓς τῷ λόγῳ μὴ συνῆγε τοῖς ὄπλοις βιαζόμενος»
5. **Λάθος** «προσέταξεν ἡγεῖσθαι πάντας ... ἄλλοφύλους δὲ τοὺς πονηροὺς»

ΘΕΜΑ Β

B1. Ο Πλούταρχος, για να τεκμηριώσει τη σύνδεση του έργου του Αλέξανδρου με τη στωική διδασκαλία για την οικουμενική (κοσμική) πόλη, αναφέρει επιγραμματικά τις διάφορες πλευρές της πολιτικής του Αλέξανδρου, που – κατά τη γνώμη του – αποδεικνύουν ότι ο μεγάλος στρατηλάτης με την εκστρατεία και τις ενέργειές του εκπλήρωνε μια θεϊκή αποστολή («ἤκειν θεόθεν») η οποία περιελάμβανε τα εξής: α) την επιβολή μιας οικουμενικής τάξης πραγμάτων («κοινὸς ἄρμοστής») και β) τη συμφιλίωση ὅλων των λαῶν («διαλλακτῆς τῶν ὅλων»). Δηλαδή, ο Πλούταρχος θεωρούσε πως ο Αλέξανδρος οραματιζόταν ένα οικουμενικό κράτος στο οποίο ὅλοι οι λαοὶ θα ζούσαν ἰσότημα και δεν θα αισθάνονταν κάποιοι ὅτι ἦταν υποταγμένοι σε ἄλλους, πράγμα που θα γεννούσε εξεγέρσεις και συνωμοσίες ἀπὸ τὴ μία πλευρά, ἀλλὰ και τιμωρητικές συμπεριφορές ἀπὸ τὴν πλευρά του κατακτητή. Κατὰ τον Πλούταρχο, ο Αλέξανδρος κατάφερε να επεκτείνει και να σταθεροποιήσει τὴν κυριαρχία του με τὶς ἀκόλουθες ἐνέργειες:

α) εἰρηνικὴ συνένωση τῶν φυλῶν και τῶν λαῶν που συναντοῦσε κατὰ τὴν ἐκστρατεία του, ἀλλὰ και χρῆση τῆς δυνάμεως τῶν ὀπλῶν για ὅσους δεν ἐπειθε να ἐνωθῶν μαζί του χωρὶς ἀντίσταση («συνῆγε τοῖς ὄπλοις βιαζόμενος»),

β) ἐνσωμάτωση τῶν κατακτημένων λαῶν στο κράτος του, μέσα ἀπὸ ἕνα πρόγραμμα πολιτισμικῆς, κυρίως, ὁμογενοποίησης (ἀνάμειξη τῶν ἠθῶν και ἐθίμων, ἀνάμειξη τῶν διαφορετικῶν τρόπων ἐνδύσεως και διατροφῆς, ἐνθάρρυνση ἢ ὁργάνωση μεικτῶν

γάμων), έτσι ώστε να δημιουργηθούν ισχυροί δεσμοί φιλίας μεταξύ κατακτητών και κατακτημένων,

γ) νέα αντίληψη για την πατρίδα (ως πατρίδα θεωρείται πλέον η οικουμένη, και όχι μόνο η πόλη καταγωγής και ως ακρόπολη και φρουρά θεωρείται το στρατόπεδο)

Στη φράση «ὥσπερ ἐν κρατῆρι φιλοτησίῳ μίξας τοὺς βίους καὶ τὰ ἦθη καὶ τοὺς γάμους καὶ τὰς διαίτας» εισάγει εκτεταμένη μεταφορά.

Το ουσιαστικό *κρατήρ* παράγεται από το ρήμα κεράννυμι. Πρόκειται για μεγάλο και ευρύ αγγείο, κατάλληλο για την κρᾶσιν (ανακάτεμα) οίνου και νερού. *Φιλοτήσιος* είναι ο αναφερόμενος στη φιλότητα, την αγάπη αλλά και την ενοποιητική, συνεκτική δύναμη. Η ανάμιξη τρόπων ζωής και ηθών, οι μεικτοί γάμοι κλπ, ήταν πολιτική επιλογή του Αλέξανδρου με την οποία απέβλεπε στην εσωτερική ενοποίηση της πολυεθνικής αυτοκρατορίας του.

Στη φράση «πατρίδα μὲν τὴν οἰκουμένην προσέταξεν ἡγεῖσθαι πάντας» η αγάπη προς την πατρίδα συνεχίζει να θεωρείται βασικό καθήκον, ωστόσο ήδη οι Κυνικοί επαναπροσδιορίζουν τη σημασία του όρου. Καθώς το άτομο δεν προσδέεται ούτε περιορίζεται στην πόλη και τον τόπο του, ο όρος διευρύνεται, για να συμπεριλάβει ολόκληρο τον κόσμο. Η αντίληψη ότι υπάρχει ουσιαστική και φυσική σύνδεση του καθενός με την ανθρωπότητα (η προτεραιότητα της ανθρώπινης ιδιότητας) αποτελεί τη βάση του στωικού κοσμοπολιτισμού. Ο Αλέξανδρος παρουσιάζεται εδώ σαν να έχει σχεδιάσει και να εφαρμόζει ένα πρόγραμμα πολιτισμικής ομογενοποίησης. Πάντως, ο νέος ελληνιστικός κόσμος που προέκυψε από την εκστρατεία του Αλεξάνδρου ανέδειξε καινούργιες αξίες, που υπονόμισαν τις αξίες των πόλεων-κρατών και στο ηθικό-πολιτικό επίπεδο, η ηθική του δασκάλου του Αλεξάνδρου, του Αριστοτέλη, αντιστοιχούσε στη μικρή κλίμακα μιας πόλης και όχι στην αναδυόμενη οικουμένη.

B2. Στο χωρίο από την πολιτεία του Ζήνωνα γίνεται αναφορά στην κοσμοαντίληψη του φιλοσόφου και της Στωικής φιλοσοφίας, που οραματίστηκε μια παγκόσμια πολιτεία με κοινούς και δίκαιους νόμους, ως μια αγέλη. Ο Ζήνων στο παραπάνω χωρίο μας υποδεικνύει να μη νιώθουμε τους εαυτούς μας ως κατοίκους ξεχωριστών πόλεων ή δήμων, οι οποίοι ακολουθούν τους ιδιαίτερους κανόνες δικαίου που έχουν θεσπιστεί σε καθεμία πόλη ή σε κάθε δήμο χωριστά (άρση – αποφατική διατύπωση με χιαστό σχήμα: «μὴ κατὰ πόλεις μηδὲ δήμους x δημότας καὶ πολίτας»), αλλά υποστηρίζει ότι όλοι οι άνθρωποι είναι συνδημότες και συμπολίτες, ότι πρέπει να επικρατεί ένας κοινός τρόπος ζωής («εἷς βίος») με αξίες, ἦθη κι ἔθιμα κοινά για όλους και ότι κατ' ανάγκη πρέπει να υπάρχει μία ενιαία τάξη («εἷς κόσμος»), δηλαδή ένας κοινός τρόπος οργάνωσης ως αποτέλεσμα ενός κοινού νόμου, ο οποίος θα εξασφαλίζει την ευνομία, την αρμονία και την ομόνοια μεταξύ των ανθρώπων (θέση – καταφατική διατύπωση). Με την παρομοίωση «ὥσπερ ἀγέλης συννόμου νόμῳ

κοινῶ συντρεφομένης» αλλά και την οπτική εικόνα, όπου στο πλαίσιο μιας αγέλης τα ζώα δεν ανταγωνίζονται το ένα το άλλο για την εξασφάλιση της τροφής καθώς τα ζώα διαβιούν σύμφωνα με τον φυσικό νόμο, τονίζεται ότι αυτή η οικουμενική Πολιτεία θεμελιώνεται πάνω στον κοινό – δηλαδή στον αληθινό και φυσικό – νόμο, και όχι εκείνο των συμβάσεων, όχι στο θετό δίκαιο που είναι διαφορετικό σε κάθε πόλη – κράτος. Κλείνοντας την αναφορά του στην Πολιτεία του Ζήνωνα, ο Πλούταρχος με μια δεύτερη παρομοίωση «ὥσπερ ὄναρ ἢ εἶδωλον εὐνομίας φιλοσόφου καὶ πολιτείας ἀνατυπωσάμενος» παραλληλίζει το έργο αυτό με την αποτύπωση ενός ονείρου ή μιας εικόνας που δημιούργησε ο φιλόσοφος με τη φαντασία του. Με την παρομοίωση αυτή τονίζει ότι βασικό χαρακτηριστικό της οικουμενικής πόλης που οραματίστηκε ο Ζήνων είναι η ευνομία.

Στο παράλληλο κείμενο, ο Μάρκος Αυρήλιος προτρέπει να έχουμε ως βασική αρχή την υπακοή στους φυσικούς νόμους με την πεποίθηση ότι είμαστε μέρος ενός συνόλου και ότι έχουμε συγγένεια με τα υπόλοιπα μέρη («πρώτο και βασικό...με τα ομοειδή μέρη»). Αυτή η πεποίθηση δεν πρέπει να προκαλεί δυσaréσκεια, καθώς το σύμπαν κάνει ό,τι χρειάζεται για το συμφέρον του συνόλου («Γιατί το σύμπαν ... προς το συμφέρον του»). Αυτή η συγγένεια του μέρους με το σύνολο πρέπει να κατευθύνει κάθε ενέργειά μας προς το κοινωνικό σύνολο, περιορίζοντας τον εγωισμό ή τις ατομικές μας παρορμήσεις («θα κατευθύνω κάθε μου... αντίθετη παρόρμηση»). Έτσι επιτυγχάνεται η αρμονική ζωή του πολίτη μέσα στην πολιτεία.

Και τα δύο κείμενα βρίσκονται στο ίδιο πνεύμα, αφού και οι δύο στωικοί φιλόσοφοι οραματίζονται μία πολιτεία στην οποία οι άνθρωποι πρέπει να αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους ως μέρος ενός μεγαλύτερου συνόλου, που υπακούει σε ένα φυσικό νόμο. Επίσης και οι δύο στοχαστές αποτρέπουν τον άνθρωπο από το να συμπεριφέρεται αντικοινωνικά και να αντιλαμβάνεται τον εαυτό του ξεχωριστά από το σύνολο στο οποίο ανήκει.

(Προαιρετικά: τα σχόλια εὐνομία και πολιτεία.)

B3.

α. **συντείνει:** Χαμήλωσε την ένταση του ήχου της τηλεόρασης.

β. **αἴρεσιν:** Η συμμετοχή στην εκδρομή ήταν προαιρετική.

γ. **κρατῆρι:** Αν και ηλικιωμένος, είχε γερή κράση.

δ. **ένέπλησε:** Η υπογεννητικότητα οδηγεί σε μείωση του πληθυσμού.

ε. **χρώμενος:** Διάβασε τις οδηγίες χρήσης.

B4.

1 – γ

2 – α

3 – β

4 – α

5 – α

ΘΕΜΑ Γ

Γ1. Οι ηγέτες στη Σάμο και ιδιαίτερα/κυρίως ο Θρασύβουλος, ο οποίος είχε πάντα την ίδια γνώμη, αφού αποκατέστησε τα πολιτικά πράγματα, ώστε να επιστρέψει από την εξορία ο Αλκιβιάδης, και τέλος έπεισε το πλήθος των στρατιωτών με συνέλευση του λαού, και αφού αποφάσισαν αυτοί την επάνοδο του Αλκιβιάδη και την αμνηστία του, αφού έπλευσε προς τον Τισσαφέρνη επανέφερε τον Αλκιβιάδη στη Σάμο, επειδή θεωρούσε πως η μόνη σωτηρία τους θα ήταν αν αποσπάσει/ πάρει με το μέρος του τον Τισσαφέρνη από τους Πελοποννησίους.

Γ2. Ο Αλκιβιάδης, στο συγκεκριμένο χωρίο, μπροστά στην εκκλησία του δήμου παραπονέθηκε και θρηνολογούσε για την εξορία του και όσα είχε υποστεί κατά τη διάρκειά της. Στη συνέχεια, μεγαλοποιώντας την επιρροή του στον Τισσαφέρνη αναφέρθηκε αναλυτικά στην πολιτική κατάσταση της πόλης ενθαρρύνοντάς τους για τις μελλοντικές εξελίξεις. Σκοπός αυτής της συμπεριφοράς του ήταν να φοβίσει τους ολιγαρχικούς και να διαλυθούν οι ολιγαρχικές οργανώσεις («**ἵνα οἱ τε οἴκοι τὴν ὀλιγαρχίαν ἔχοντες φοβοῖντο αὐτὸν καὶ μᾶλλον αἱ ξυνωμοσίαι διαλυθεῖεν**»). Ταυτόχρονα, επιδίωκε να ενισχύσει το ηθικό και την εκτίμηση των στρατιωτών προς το πρόσωπό του, προκειμένου να γίνουν ακόμα πιο εχθρικές οι σχέσεις του Τισσαφέρνη και των αντιπάλων του και να χάσουν τις ελπίδες τους/αποθαρρυνθούν («**οἱ ἐν τῇ Σάμῳ τιμιώτερόν τε αὐτὸν ἄγοιεν καὶ αὐτοὶ ἐπὶ πλέον θαρσοῖεν, οἱ τε πολέμοι τῷ Τισσαφέρνει ὡς μάλιστα διαβάλλοιντο καὶ [ἀπὸ] τῶν ὑπαρχουσῶν ἐλπίδων ἐκπίπτοιεν.**»).

Γ3.

α. πλήθος: πλήθει (ν)
ίδιαν: ιδιωτέραν / ιδιαιτέραν
πολλά: πλεῖστα
ἑαυτοῦ: ὑμᾶς αὐτάς
ὑπαρχουσῶν: ὑπαρχόντων
ἐλπίδων: ἐλπίδι

β. ἔπεισε: πέπεικε
ψηφισαμένων: ἐψηφισμένων
πλεύσας: πεπλευκώς
κατῆγε: καταγήοχε(ν) / κατῆχε(ν)

Γ4.

α. τά πράγματα: αντικείμενο στο ρήμα «μετέστησε»
ἄδειαν: αντικείμενο στη μετοχή «ψηφισαμένων»
ὡς τόν Τισσαφέρην: επιρρηματικός εμπρόθετος προσδιορισμός που δηλώνει κατεύθυνση σε πρόσωπο στη μετοχή «πλεύσας»
ἐκκλησίας: υποκείμενο στη μετοχή «γενομένης» (γενική απόλυτη)
τῶν μελλόντων: επιθετική μετοχή, γενική αντικειμενική στον όρο «ἐλπίδας» (ονοματικός ετερόπτωτος προσδιορισμός)
οἴκοι: επιρρηματικός προσδιορισμός που δηλώνει στάση σε τόπο στη μετοχή «ἔχοντες»
τῷ Τισσαφέρνει: ονοματικός ετερόπτωτος προσδιορισμός, δοτική αντικειμενική στον όρο «πολέμιοι»

β. πλεύσας: επιρρηματική χρονική μετοχή, που δηλώνει το προτερόχρονο, είναι συνημμένη στο εννοούμενο υποκείμενο «Θρασύβουλος» του ρήματος «κατῆγεν», και λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο ρήμα «κατῆγεν»
Αναλύεται σε δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση:
ἐπεὶ / ἐπειδὴ (Θρασύβουλος) ἔπλευσε